

Authors ground position that becoming of psyche in early ontogenesis it is necessary to examine in the context of stage of development of functional asymmetry of hemispheres of brain, which can come forward a that leading factor which explains conformities to the law dynamics of psychical development of child.

Keywords: psyche, early ontogenesis, higher psychical functions.

Отримано 18.09.2010 р.

УДК: 376.1:371.21

Т.М. Дегтяренко

НОВА ПАРАДИГМА СИСТЕМИ КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ЯК ІМПЕРАТИВ ЗМІНИ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ПРОФЕСІЙ

Стаття присвячена аналізу класифікаційних характеристик професій (професіоналів та фахівців), приймаючих участь в процесі корекційно-реабілітаційної допомоги особам з особливими потребами.

Ключові слова: кваліфікаційна характеристика професій, корекційно-реабілітаційна допомога, підготовка фахівців.

Статья посвящена анализу классификационных характеристик профессий (профессионалов и специалистов), принимающих участие в процессе коррекционно-реабилитационной помощи лицам с особенными потребностями.

Ключевые слова: квалификационная характеристика профессий, коррекционно-реабилитационная помощь, подготовка специалистов.

В останніх наукових дослідженнях допомогу дітям з психофізичними порушеннями, яку здійснюють заклади різного відомчого підпорядкування (охорони здоров'я, освіти, соціального захисту), розглядають як систему корекційно-реабілітаційної допомоги. Розвиток цієї системи в нашій країні останнім часом висуває підвищені вимоги до якості підготовки фахівців, які здійснюють допомогу особам з психофізичними порушеннями. Зміст підготовки фахівців обумовлюється замовленнями практики, зокрема батьками дітей з особливими потребами, оскільки вони є замовниками різних видів послуг. В залежності від попиту ринку праці формується потреба в професіоналах і фахівцях різних професій та визначаються їх кваліфікаційні характеристики, це, в свою чергу, впливає на обсяг та зміст підготовки фахівців.

В своїх дослідженнях у галузі спеціальної педагогіки В.І.Бондар, М.З.Кот, С.М.Миронова, В.М.Синьов, С.В.Федоренко, Л.І.Фомічова, М.К.Шеремет, А.Г.Шевцов, Д.І.Шульженко та ін. розглядали проблему підготовки педагогічних спеціалістів. Але залишається недостатньо розкритим питання впливу сучасного попиту у сфері соціальних послуг на формування кваліфікаційних характеристик професій та, відповідно, на підготовку фахівців.

Метою статті є визначення відповідності кваліфікаційних характеристик професій сучасному стану практики та їх опосередкованого впливу на зміст підготовки фахівців.

Для порівняння кваліфікаційних характеристик професій, які нас цікавлять у рамках дослідження системи корекційно-реабілітаційної допомоги, ми звернулися до Національного класифікатора України «Класифікатор професій», призначеного для застосування всіма суб'єктами господарювання під час запису про роботу у трудові книжки працівників, який, власне, й є державним стандартом. Національний класифікатор України «Класифікатор професій» (далі - КП) розроблено на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 04.05.93 року №326 «Про Концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку і статистики».

Підготовкою і публікацією національного класифікатора займається Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин Міністерства праці і соціальної політики України, який знаходиться у м. Луганську, за участю Інституту української мови НАН і Держкомітету статистики України.

За останній час у класифікатор увели майже тисячу нових професій - 180 з них ініціювали міністерства, комітети і об'єднання працевдавців, а 70 запропонували ВНЗ. Але формування нових професій відбувається в основному у сфері ВНЗ, а не на ринку праці. Біля 70% назв професій і видів

робіт відповідають міжнародним. Цей момент дуже важливий, оскільки записи у трудових книжках і дипломах, які є у нас, відсутні за кордоном і відповідність допоможе ідентифікувати професії при працевлаштуванні. Той же Болонський процес передбачає наявність у дипломі запису про академічну кваліфікацію, а запис у дипломі нашого випускника, крім всього іншого, повинен мати і *професійну кваліфікацію, тобто назву професії. В Європі цього не роблять*, але там над цим працюють, адже одне із завдань Болонського процесу - наближення до ринку праці і підвищення рівня працевлаштування [3].

Професійні назви робіт, які наведені у цьому класифікаторі, рекомендовано застосовувати під час утворення нових назв професій та посад у зв'язку з розвитком нових видів економічної діяльності та технологій.

Випуск 80 «Соціальні послуги» [2] довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (ДКХП) переопрацьований з урахуванням змін і доповнень до змісту кваліфікаційних характеристик, які виникли під впливом впровадження прогресивних форм організації та стимулювання праці, широкого застосування електронно-обчислювальної та організаційної техніки. У випуску враховано нові вимоги щодо розроблення кваліфікаційних характеристик і одночасно збережено наступність, традиції застосування і особливості їх побудови.

До випуску включено кваліфікаційні характеристики посад керівників, професіоналів та фахівців, які зайняті в органах соціального захисту населення.

За основу розроблення КП було прийнято Міжнародну стандартну класифікацію професій (ISCO-88: International Standard Classification of Occupations/ILO, Geneva), яку Міжнародна конференція статистики праці Міжнародного бюро праці рекомендувала для переведення національних даних у систему, що полегшує міжнародний обмін професійною інформацією. Це надало нам змогу зробити порівняння з міжнародними даними стосовно впровадження у нашої країни тих чи інших професій, які зайняті обслуговуванням осіб з психофізичними порушеннями.

У КП, на відміну від ISCO-88, використовується додаткова ознака, а саме - кваліфікаційний рівень робіт, що виконуються. Кваліфікаційний рівень робіт, що виконуються, визначається залежно від вимог до освіти, професійного навчання та практичного досвіду працівників, здатних виконувати відповідні завдання та обов'язки. Кваліфікація визначається рівнем освіти та спеціалізацією. У дипломі спеціаліста (молодшого спеціаліста) чи іншому документі про професійну підготовку кваліфікація визначається через назву професії.

Грунтовне вивчення КП дало змогу визначити, що, поряд з дещо застарілими поняттями («олігофренопедагог», «спеціалізований» заклад та ін.), в нормативний документ увійшли й сучасні поняття. Так, до другого видання включено кваліфікаційні характеристики нових професій: «вихователь соціальний по роботі з дітьми-інвалідами» (затверджено наказом Міністерства праці України від 13 жовтня 1995 року № 40, «вчитель-реабілітолог», «асистент вчителя-реабілітолога» (затверджено 3 серпня 1999 року Міністерством праці та соціальної політики України). Серед нових професій ми визначили й такі як «асистент вчителя-дефектолога», «асистент вчителя-логопеда» та ін.

Нами здійснено порівняльний аналіз характеристик професій, наведених у національному класифікаторі України, які є, на нашу думку, найбільш вагомими при наданні освітніх послуг дітям з психофізичними порушеннями. Ми зупинилися на порівнянні характеристики професій, існуючих за радянські часи, та професій, що з'явилися за часи незалежності: професіоналів («вчитель-дефектолог» та «вчитель-реабілітолог»), та фахівців («асистент вчителя-дефектолога» та «асистент вчителя-реабілітолога»). Професії обрані нами для розгляду не є випадковими: зміна парадигми допомоги дітям з особливими потребами, значна увага до дітей-інвалідів сприяли розвитку розгалуженої мережі інноваційних закладів з реабілітації інвалідів та обумовили появу нових професій. Склалася ситуація калькування моделі допомоги дітям з особливими освітніми потребами, яка існує в системі спеціальної освіти, та, відповідно, калькування функцій педагогічних працівників у нових професіях, які з'явилися останнім часом на ринку праці. Це обумовлено тим, що мета діяльності працівників є подібною, хоча професіонали та фахівці, що обрані для розгляду професій, здійснюють свою діяльність у закладах різної відомчої підкерованості.

Функції працівників, що наведені у класифікаторі, викладені у вигляді їх простого перерахування. Під час аналізу характеристик зазначених професій, нами визначено функції кожної професії та умовно розподілено на «провідні» та «другорядні». Розподіл функцій надав нам можливість, при розробці регіональної моделі корекційно-реабілітаційної допомоги визначити ступінь відповідальності кожного учасника корекційно-реабілітаційної допомоги за її результати, та, в подальшому, внести корективи у підготовку фахівців відповідних спеціальностей.

Оскільки у кваліфікаційних характеристиках професій функції як професіоналів, так і фахівців, не визначаються за їх вагомістю, тому, при їх аналізі, з провідною функцією ми пов'язали слова – «здійснює», «проводить», «дбає» та ін., з іншими функціями – «сприяє», «співпрацює», «підтримує зв'язки», «спільно організовує» та ін. Крім того, після визначення вагомості функцій та виділення «провідної», ми систематизували «другорядні» функції, що слугують забезпеченню якісної реалізації основної. Серед них ми виділили *діагностичну* функцію, функції *прогнозування та планування*, а

також специфічні з вибору форм, методів, засобів (технологій) проведення роботи, з проведення профілактичної та профорієнтаційної роботи та надання консультацій; визначили ступінь відповідальності за створення умов для осіб з психофізичними порушеннями, зробили спробу відокремити організаційну роботу, ведення документації та загальні положення; саме ці функції, як ми зазначали, сприяють якісному здійсненню провідної функції фахівця відповідно певному виду роботи; визначили вимоги до професійної етики, підвищення професійного рівня, кваліфікаційні вимоги та ін. Такий підхід значно полегшив розуміння ступіні відповідальності професіоналів та фахівців за кожний вид діяльності, та в подальшому може бути застосований при організації управління процесом корекційно-реабілітаційної роботи. В рамках матеріалу статті не можливо викласти в повному обсязі результати аналізу кваліфікаційних характеристик та систематизації функцій, тому в таблиці 1 вони наведені у стислому вигляді.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз кваліфікаційних характеристик професій

Професіонали	
<i>Вчитель-дефектолог</i>	<i>Вчитель-реабітолог</i>
Час введення професії	
Введена за радянські часи	Затверджено 3 серпня 1999 року Міністерством праці та соціальної політики України
Провідна професійна функція	
- Здійснює навчальну, виховну, корекційну, компенсаційну, реабілітаційну роботу з дітьми, які мають вади у фізичному або розумовому розвитку.	- Ознайомлює з явищами, фактами та подіями, що відбуваються в суспільстві, природі, побуті, характеризує, тлумачить й оцінює їх, прищеплює навички та вміння, необхідні для життя в суспільстві. - Проводить за розкладом та графіками навчальні, виховні, соціально-адаптаційні, реабілітаційні, корекційні, компенсуючі заходи та заняття.
Функція планування	
- Планує навчальну, виховну, корекційну, компенсаційну, реабілітаційну роботу з дітьми, які мають вади у фізичному або розумовому розвитку.	-
Проектувальна та організаційна робота	
- Виробляє оптимальну педагогічну стратегію, проектує шляхи навчання, виховання, реабілітації та соціальної адаптації кожної дитини.	- Організовує виконання індивідуального плану реабілітаційної роботи з дитиною в установі та сім'ї. - Співпрацює із фахівцями, які розробляють індивідуальні методи та прийоми корекційно-реабілітаційної роботи: лікарями, психологами, фізіологами, дефектологами (логопедами, сурдопедагогами, тифлопедагогами, олігофренопедагогами), дієтологами, фахівцями із фізичної реабілітації та іншими працівниками з корекційно-реабілітаційної роботи, координує їх діяльність.
Функція управління	
-	- Керує помічниками та асистентами вчителя-реабітолога
Ведення документації	
Веде встановлену документацію	Веде встановлену психолого-педагогічну, реабілітаційну та статистичну документацію
Вимоги до освіти	
Повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст)	Повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст). Сертифікат з відповідних методик реабілітаційної роботи з дітьми, які мають вади у фізичному або розумовому розвитку.
Фахівці	
<i>Асистент вчителя-дефектолога</i>	<i>Асистент вчителя-реабітолога</i>
Час введення професії	
-	Затверджено 3 серпня 1999 року Міністерством праці та соціальної політики України
Провідна професійна функція	
Бере участь у навчальній, виховній, компенсаційній, реабілітаційній роботі з дітьми, які мають різні вади фізичного або розумового розвитку.	- Разом із вчителем-реабітологом проводить за розкладом та графіками навчальні, виховні, соціально-адаптаційні, реабілітаційні, корекційні, компенсуючі заходи та заняття. - Допомогає створювати навчально-виховні ситуації, ознайомлювати з явищами, фактами та подіями, що відбуваються у суспільстві, природі, побуті; характеризує, тлумачить й оцінює їх; прищеплює навички та вміння, необхідні для життя у суспільстві.
Вимоги до освіти	
Базова або неповна вища освіта відповідного напрямку підготовки (бакалавр або молодший спеціаліст).	Базова або неповна вища освіта відповідного напрямку підготовки (бакалавр або молодший спеціаліст). Сертифікат з відповідних методик реабілітаційної роботи з дітьми, які мають вади у фізичному або розумовому розвитку.

Наведення у таблиці результатів якісного аналізу кваліфікаційних характеристик професій дало змогу наочно продемонструвати такі аспекти (функції): 1) функції, що у практиці існують, невраховані при складанні опису професії, або 2) відсутні деякі функції, як у практиці так і у

класифікаторі, що підтверджує їх нерозробленість. Наприклад, у класифікаційній характеристиці професії вчителя-дефектолога не вказано, що він керує діяльністю асистента вчителя-дефектолога; у вчителя-реабілітолога не визначена функція планування тощо.

Як відомо, навчання визнано провідним видом діяльності у шкільному віці. Саме це положення ми брали до уваги, здійснюючи аналіз кваліфікаційних характеристик професій, обраних для розгляду. На нашу думку, основна відмінність між професіями є у тому, що вчитель-дефектолог забезпечує державний цензовий рівень **освіти** в обсязі Державного стандарту освіти (нецензовий у випадку з дітьми з інтелектуальними та складними порушеннями), а вчитель-реабілітолог сприяє набуттю **побутових знань та умінь** у обсязі достатньому для забезпечення самостійного, незалежного існування особи у соціумі.

У кваліфікаційній характеристиці вчителя-реабілітолога вказано, що він визначає (**відповідно до державних стандартів освіти**, планів, методик, індивідуальних програм та рекомендацій) мету, зміст і порядок **навчально-реабілітаційної** роботи у масових та **спеціалізованих** (виділено нами – Д.Т.) закладах для дітей, які мають вади у фізичному або розумовому розвитку.

Але, *по-перше*, за останніми державними нормативними документами, заклади, в яких навчаються та виховуються діти з особливими освітніми потребами, вважаються *спеціальними*. Згідно закону «Про загальну середню освіту», спеціалізована школа (школа-інтернат) – це загальноосвітній навчальний заклад I–III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів; спеціальна загальноосвітня школа (школа-інтернат) – загальноосвітній навчальний заклад для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку [1].

По-друге, здійснення освітньої діяльності підлягає ліцензуванню: надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами повинно здійснюватись фахівцями відповідної спеціальності (вчителями-дефектологами!), а заклади (спеціальні чи інтегровані) мати ліцензію (дозвіл на проведення зазначеної діяльності). Якщо освітня діяльність здійснюється згідно ліцензії, то виникає питання: чи можуть фахівці інших закладів, що не мають ліцензії на здійснення освітньої діяльності, визначати, відповідно до **державних стандартів освіти**, мету, зміст і порядок навчально-реабілітаційної роботи у **масових та спеціальних закладах**.

У описі функцій асистента вчителя-реабілітолога зазначено: «бере участь у **визначенні змісту** (виділено нами – Д.Т.) й порядку **навчально-реабілітаційної** роботи в масових та **спеціалізованих** закладах для дітей, які мають вади у фізичному або розумовому розвитку». На нашу думку визначення змісту **реабілітаційної** роботи є обов'язком вчителя-реабілітолога, а не його асистента. Фахівець, який підпорядковується професіоналу, не може визначати зміст роботи. Наприклад, медсестра у лікувальному закладі не має права визначати методики та засоби лікування пацієнта, вона виконує призначення лікаря. Стосовно навчального процесу - вчитель, а не вихователь, є головною фігурою у навчальному процесі, адже тільки він визначає зміст навчання.

Виникає питання щодо коректності вживання слова «нагляд»: «здійснює **нагляд** за проведенням **навчальної** роботи **відповідно до державних стандартів освіти** в закладах освіти»; «здійснює **нагляд** (виділено нами – Д.Т.) за навчанням та вихованням дітей у дошкільних закладах і школах за місцем їх проживання». Вчитель-реабілітолог може здійснювати *супровід* дитини під час навчання і надавати рекомендації тільки відповідно своєї провідної діяльності, освіти та сертифікату з відповідних методик реабілітаційної роботи з дітьми, які мають вади у фізичному або розумовому розвитку. Можливо, більш коректним буде вживання формулювання: здійснює *супровід* дітей під час навчання та виховання?! Знання методик реабілітування не надає право керувати навчальною діяльністю, ця функція більш притаманна вчителю-дефектологу, який має відповідну освіту.

В характеристиці вчителя-реабілітолога вказано, що він координує діяльність фахівців з якими він співпрацює у своїй діяльності. Виникає питання, з ким може тісно взаємодіяти зазначений фахівець у своїй діяльності? Безсумнівним є його взаємозв'язок з вчителем-дефектологом. Хоча основне призначення освітніх закладів – здійснювати навчання дітей й саме педагогічна корекція буде провідною, але їх реабілітація є паралельним та невід'ємним процесом, який перебігає у стінах закладів освіти. Вчитель-реабілітолог не може втручатись у навчальний процес, він може тільки співпрацювати з вчителем-дефектологом, та здійснювати реабілітацію дітей за індивідуальним планом. Отже, скеровувати навчальну діяльність повинен вчитель-дефектолог, оскільки тільки він має відповідний рівень компетентності з даного виду діяльності, тільки він може відповідати за планування та реалізацію освітніх послуг. Слід зазначити, що, оскільки, вчитель-реабілітолог проводить заняття з соціальної реабілітації дітей, то найближча йому буде співпраця у освітньому закладі з соціальними педагогами, в обов'язки яких входить саме проведення роботи з соціальної реабілітації дітей; та з фахівцями з фізичної реабілітації, які відновлюють (або формують) порушені фізичні якості (функції організму) особи. Саме на цьому слід акцентувати увагу при внесенні коректив у характеристику професій.

Отже, у класифікаційній характеристиці професії вчителя-дефектолога необхідно вказати, що вчитель-дефектолог *скоординує діяльність фахівців* в закладах освіти та в інших закладах, що

займаються допомогою дітям з психофізичними порушеннями, в межах освітньої (навчальної) діяльності.

Після ознайомлення зі змістом класифікатора професій ми побачили, що в ньому відсутні, як серед професіоналів, так і серед фахівців, професії вихователя-дефектолога, гувернера-дефектолога (назви професій можуть бути змінені термінологічною експертизою з найменувань професій при Держспоживстандарті України). Як відомо, якщо певна діяльність не є почесною посадою на громадських засадах, а є робочим місцем із зарплатою, то вона може бути внесена до класифікатора професій. За процедурою, профільне міністерство або об'єднання роботодавців піднімають питання, обґрунтовують і розробляють проект кваліфікаційної характеристики. Краще за все, коли цим займається та структура, де працюватимуть дані особи [3], вони можуть деталізувати найменування професій і видів робіт. Занесення цих професій до класифікатора професій, відносно першої – підвищить вимоги до рівня кваліфікації (тому що фахівець повинен мати відповідну займаній посаді освіту), відносно другої – буде сприяти появі їх на ринку праці, та відповідно до вираженого підходу при прийомі на роботу; у практиці корекційно-реабілітаційної допомоги – підвищенню якості допомоги дітям з психофізичними порушеннями (особливо у ранньому віці).

Після розгляду кваліфікаційних характеристик професій, ми звернулись до вивчення практики, а саме: розповсюдженості вищезазначених професій в закладах системи корекційно-реабілітаційної допомоги дітям з психофізичними порушеннями, і визначили ряд проблем. Аналіз штатного розкладу закладів освіти довів, що в спеціальних закладах освіти передбачена посада вчителя-дефектолога, але відсутня посада вчителя-реабілітолога. При впровадженні інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, у практику не увійшло зарахування до штату загальноосвітнього закладу вчителя-дефектолога для здійснення такого навчання, чим порушуються права дітей на отримання якісної освіти. В закладах охорони здоров'я не увійшло у практику надання освітніх послуг вчителями-дефектологами під час довготривалого лікування у стаціонарах дітей з особливими освітніми потребами, що обумовлює їх педагогічну занедбаність. У штатному розкладі закладів соціального захисту передбачена посада вчителя-дефектолога, але вивчення практики довело, що у штат призначаються вчителі-логопеди, інші спеціалісти напряму підготовки «Корекційна освіта» відсутні. Не увійшло у практику при формуванні штату закладів, що здійснюють корекційно-реабілітаційну допомогу, прийняття на роботу фахівців (асистентів), хоча в медичних установах застосування фахівців (медсестер) стало нормою. Отже, аналіз практики показав, що деякі професії хоча й включені у класифікатор професій, у практику корекційно-реабілітаційної допомоги не увійшли.

Підсумовуючи слід зазначити, що нова парадигма системи корекційно-реабілітаційної допомоги (визнання можливості надання дітям з проблемами у здоров'ї статусу інвалідів; перехід до нових форм організації надання освітніх послуг особам з психофізичними порушеннями та ін.) сприяли появі нових професій, які увійшли до класифікатора професій. Ґрунтовне ознайомлення зі змістом класифікаційних характеристик професій дало можливість встановити, що у описах професій, що існували за радянські часи, не враховані нові підходи до надання допомоги особам з психофізичними порушеннями й не внесено зміни у їх кваліфікаційні характеристики. Зокрема, професія «вчитель-дефектолог», має більш застарілу характеристику, у порівнянні з характеристикою вчителя-реабілітолога, навіть сама назва професії не відповідає міжнародним стандартам («спеціальний педагог»).

При ознайомленні з характеристиками нових професій ми відзначили, що вони складені з урахуванням сучасного розуміння їх функцій. На жаль ці професії в практиці корекційно-реабілітаційної роботи не набули широкого розповсюдження (відсутність їх у штатному розкладі закладів освіти, відсутність їх фінансування), що, на нашу думку, впливає на якість допомоги.

Своє відображення у класифікаторі повинені знайти чіткий розподіл обов'язків між учасниками процесу корекційно-реабілітаційної допомоги, який склався у її практиці, отже визначена провідна функція кожного фахівця. Це підвищить ступень відповідальності кожного учасника процесу та чітко визначить 1) для роботодавця головну функцію кожного професіонала чи фахівця; 2) для навчальних закладів зміст їх підготовки. У практиці корекційно-реабілітаційної допомоги слід узгодити діяльність всіх учасників процесу та надати пропозиції щодо змін для внесення в класифікатор професій. Слід редагувати текст з характеристики професійної діяльності професіоналів («вчитель-дефектолог» та «вчитель-реабілітолог»), та фахівців («асистент вчителя-дефектолога» та «асистент вчителя-реабілітолога») у відповідності до сучасних поглядів та положень, внаслідок чого відбудеться наближення до ринку праці і підвищення рівня працевлаштування, а також модернізації змісту підготовки фахівців відповідної спеціальності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про загальну середню освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1999, №28, ст. 230). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/iaws/main>.

2. Випуск 80 «Соціальні послуги» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jobs.ua/ukr/dkhp/vipusk-80/>
3. Що слід знати про майбутню професію перед вступом до ВНЗ. Переклад статті Ольги Скрипник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.profosvita.org.ua/uk/guide/articles/14.html> // "Профорієнтація"

The article analyzes the classification characteristics of professions (professionals and specialists), involved in the process of correctional- rehabilitation assistance to persons with special needs.

Keywords: qualification characteristics of professions, correctional-rehabilitation assistance, training of specialists

Отримано 18.09.2010 р.

УДК 376.36

*І.В. Дмитрієва,
В.О. Липа,
І.М. Шишменцев*

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДЕФЕКТОЛОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ДО РОБОТИ В СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ (на матеріалі викладання предметів художньо-естетичного циклу)

У статті розглянуто проблему професійної підготовки студентів щодо викладання образотворчого мистецтва в спеціальній загальноосвітній школі для дітей з вадами розумового розвитку.

Ключові слова: художньо-педагогічна підготовка студентів, мистецтво, допоміжна школа.

В статье рассматриваются вопросы профессиональной подготовки студентов для преподавания изобразительного искусства в специальной школе для детей с нарушениями интеллектуального развития.

Ключевые слова: художественно-педагогическая подготовка студентов, искусство, вспомогательная школа.

Психолого-педагогічна наука приділяє велику увагу питанням соціального виховання, розвитку і корекції особистості дітей з психофізичними вадами з метою забезпечення їх оптимальної інтеграції в сучасні умови життєдіяльності (І.Бех, В.Бондар, В.Засенко, А.Кулупаєва, С.Максименко, С.Миронова, В.Синьов, В.Тарасун, Л.Фомічова, О.Хохліна, М.Шеремет та ін.). Особливі труднощі в досягненні цієї мети об'єктивно виникають у діяльності спеціальної загальноосвітньої (допоміжної) школи, де навчаються діти зі значним зниженням інтелекту.

Відомо, що дійовим фактором формування особистості є мистецтво, яке завдяки своїй універсальності плідно розвиває пізнавальну та емоційно-чуттєву сферу, збагачує, поглиблює і систематизує знання, формує загальну та естетичну культуру. Саме мистецтву належить важлива роль в утвердженні принципу єдності істини, добра і краси. Воно є тією гармонійною частиною духовного багатства, яке відображаючи світ, формує внутрішній світ особистості, розвиває в неї почуття істинно людські: естетичні, інтелектуальні, моральні (В.Бутенко, О.Дем'янчук, І.Зязюн, Б.Ліхачов, Н.Миропольська, Б.Неменський, Г.Шевченко, Б.Юсов та ін.). Завдяки особливостям свого впливу на дитину (чуттєва безпосередність, ідейна спрямованість, спонукальна сила) мистецтво, як ніяка з інших форм суспільної свідомості, є чи й не найефективнішим засобом естетичного виховання.

Величезне значення художнього навчання і естетичного виховання учнів спеціальних шкіл відзначається у різних галузях дефектологічної науки. Дослідники визначають основні завдання художньо-естетичного розвитку учнів спеціальної школи, а саме: розвиток особистісної цілісності, духовності та послідовне формування елементів естетичної культури; виховання адекватного ставлення до естетичних явищ дійсності та мистецтва; цілеспрямоване і систематизоване формування